

Nádej v beznádeji

zjednodušujúci pohľad na imigrantov ako na tých, ktorí nám nielen ujedajú z chleba, ale ohrozujú samú podstatu nášho bytia, našich hodnôt. Nepochybne ide o postoje, ktoré budú spoločnosť polarizovať. Strach istej časti populácie z nárastu mobility a prilevu imigrantov, obavy z ekonomických dôsledkov, resp. finančnej náročnosti prijímania cudzincov v kombinácii s ťažkým reformným obdobím, môžu podvedome vplývať na pocit subjektívneho ohrozenia. Napokon nemusíme chodiť ďaleko. Aj niektoré symptómy, postoje, obavy tzv. väčšinovej spoločnosti voči Rómom sú živé, podporované a udržiavané pri živote podobnými argumentmi.

V západnej Európe je imigrácia jednou z najfrekvencovanejších výskumných a publikačných tém. Minimálne pre už plnohodnotné členstvo Slovenskej republiky v európskych štruktúrach a spoločnú azylovú politiku EÚ nie je možné túto oblasť ignorovať alebo vyčleniť spomedzi ostatnej európskej agendy ako pre nás „nežiaducu“.

Herbert Krieger so svojim tímom predstavuje celkom „čerstvú“ odbornú publikáciu. V podstate ide o knižnú podobu výskumnej správy, venovanú aktuálnym otázkam európskej migrácie a mobility a nastolujúcu otázky, ktoré v našom „časopriestore“ zatiaľ zriedka vyslovujeme. V Európskej únii je naopak problematika migrácie vnímaná ako významná ekonomická a sociálno-politická téma i neodmysliteľná súčasť politickej agendy národných štátov.

Najnovšia práca Herberta Kriegera predstavuje sumár výskumných zistení a odbornej diskusie o budúcich (predpokladaných) migračných trendoch v rozšírenej Európe. Analyzuje predovšetkým dotazníkové dáta k predmetnej problematike, zozbierané v apríli 2002 v trinástich kandidátskych a prístupujúcich krajinách. Zjednodušene povedané: ide o mikroanalýzu individuálneho záujmu, príčin, motívácií migrovať. Na rozdiel od iných podobných štúdií identifikuje študujúcich ako skupinu potenciálne vysoko motivovanú k migrácii. A ako možno vykresliť profil typického migranta v rámci rozšírenej Európy?! Mladý, vzdelaný (alebo ešte študujúci), single... Výskumné zistenia upozorňujú aj na špecifické „posilnenie“ ženskej migrácie (slobodné, vzdelané ženy) a jej dôsledkov pre tvorbu politik na európskej i národných úrovniach.

Autorský kolektív vecne a nehodnotiaco nastoľuje napr. otázky vzájomného vzťahu nízkeho príjmu, ekonomickej deprivácie a jej subjektívneho vnímania so zámerom migrovať. Sú tieto charakteristiky v podmienkach rozširujúcej sa Európy „spúšťačom“ migrácie alebo skôr jej bariérou? Zaujímavý vyznieva porovnanie príkladov Turecka a Poľska: kým v Turecku je pre mobilitnú ambíciu rovnako silný vplyv nízkeho a naopak vysokého príjmu, v Poľsku sa ako hlavný dôvod uvažovanej migrácie preukázal nízky príjem a subjektívne vnímanie hlbokých príjmových diferencí krajiny. V uvádzanom sa javia ako dôvody zamýšľanej migrácie predovšetkým motívy finančné a pracovné, pri dosiahnutom vyššom stupni ekonomického zabez-

„Existuje druh lásky, ktorá je ako nočný motýľ, čo sa vrhá do svetla a zhorí...“ Možno práve to je posolstvom knihy, v ktorej veronské kulisy znepriatelených rodín vystriedal súčasný kultúrny, konfesijný a národnostný konflikt.

Z integračného centra vo Zvolene. Foto Andrej Bán

pečenia vzrastá význam rodinných a osobných dôvodov a motívácií.

Román tridsaťročnej Švajčiarky Zoë Jennyovej (mimochodom vyštudovanej diplomatky, ktorá vyrástla v Grécku a dnes žije v Londýne) Rýchly život je nedávnym bestsellerom v nemecky hovoriacich krajinách. Príbeh „zakázané“ lásky zo súčasného divokého Berlína je akýmsi novodobým podobstvom Romea a Júlie. Milostná romanca dvoch šestnásťročných: chudobného Nemca, koketujúceho s neonacistickými skupinami, a dcéry zámožného tureckého obchodníka s nehnuteľnosťami ukazuje aj opačné modely než tradičnú spoločnosť. Ako hovorí hlavný hrdina, je nezmysel dúfať, že sa ich blízki na oboch stranách zmenia. („Prečo sú ľudia, ktorých najviac milujem, aj mojimi najväčšími nepriateľmi?!“) Jeden zo zdanlivo vedľajších motívov spomína osud starej opatrovateľky tureckej rodiny, ktorej manžel v Berlíne zaživa upáľia v jeho stánku s občerštením.

Zhodou okolností (či skôr zámerom autorky) zdevastovanú vilu, v ktorej v časech NDR žil v jednom z bytov hlavný hrdina Christian, kúpi otec jeho lásky Ayse a vystavia z nej zbohatlickú oázu. Ona tak býva v izbe, v ktorej on kedysi vyrástol – mladí milenci aj tento fakt vnímajú ako osudové spojenie a predurčenie. Dievčina žije v prostredí „zlatej kľietky“, prísne kontrolovaná najmä vášnivým bratom Zafirom. Protipólom jej každodenného, dôsledne regulovaného života je popisované prostredie bujarých večierok, ktorým hrdina berlínska nespútaná mládež. Ayse je rodinou „odprataná“ do luxusného švajčiarskeho internátu, Christian v pouličnej bitke takmer smrteľne zraní jej brata, nasleduje útek z domu do hôr na švajčiarsko-talianskych hraniciach so zámerom začať nový život v cudzine. („Odtiaľ začíname nový život, zabudneme, odkiaľ sme prišli, nikdy nespomenieme minulosť. Viac neexistuje. Za ničím nám nebude ľúto.“) V zrubu v švajčiarskych horách však mladú dvojicu zastihne prírodná katastrofa, smrť. Ostanú pochovaní pod masou hlíny, kameňov, stromov a ich telá sa nikdy nenájdu. („Bol to rýchly život, ktorý sa skončil v skorých ranných hodinách. Zažiaril krátko a mocne, aby navždy vyhasol na vrchole túžby. Žila ako kráľovná noci, ktorá otvára svoje puky, aby počas jedinej hodiny šířila okolo seba svoju vôňu.

Čo však znamená čas v dlhom živote, v ktorom udalosti nadväzujú na seba ako články retaze vždy v rovnakých odstupoch? Udalosti so svojimi otravnými následkami. A čo ak sa následky nedostavia a zostanú len spomienky na bytosť, ktorou človek bol, keď bol ešte dost mladý nato, aby mohol zúfalo milovať?“)

Útlý román Zoë Jennyovej je návratom k takzvanému príbehovému rozprávaniu. V prípade spomínanej knihy zrejme nebude hlavným prínosom formálna stránka, ba dokonca ani literár-

storočia i počas následnej sovietskej okupácie. Prežíva uväznenie, mučenie a neskoršie „zmiznutie manžela“ aj bohémeho brata („... jednou odesel pro cigarety a nikdo ho už nikdy nevidel...“), s útrapami sa stáva jedinou živiteľkou širokej rodiny. Sme svedkami hlbokého ľudského poníženia, zúfalstva, beznádeje, všadeprítomného strachu, ale aj kolaborantstva, udavačstva, oportunitizmu a prosperárstva („Žádný národ se svým utlačovatěm nikdy nepostaví na odpor jako celek.“). Zavlčenie syna do ZSSR

Beletria a literatúra faktu môžu „citlivým“ ukázať, že emigrácia je vždy nielen nádejou, ale aj obrovským individuálnym krížom, záťažou a trápením.

ne kvality ako také, ale príbeh sám, sila romantizujúcej fikcie. „Existuje druh lásky, ktorá je ako nočný motýľ, čo sa vrhá do svetla a zhorí...“ Možno práve to je posolstvom knihy, v ktorej veronské kulisy znepriatelených rodín vystriedal súčasný kultúrny, konfesijný a národnostný konflikt. Taký reálny, taký možný v súvislostiach dnešného sveta... Dve rôzne kultúry, dva svety a jedna fatálna láska.

A prečo uvádzať aj životné spomienky slobodomyselnej Afganky Nafi Nassim? Pretože žiadna beletria nie je taká krutá a ozajstná ako skutočný príbeh. Možno aj pre adresné venovanie tejto knihy („Všem ženám, které jsou nuceny žít v exilu“). Určite aj pre úvodnú zmienku o tom, že islamský fundamentalizmus v Afganistane rozduchali práve tí, ktorí po 11. septembri 2001 boli rýchlo donútení pochopiť, aký je nebezpečný... „Když myslím na svůj život v Afganistánu a útek z vlasti, ještě si dobře vzpomínám na strach a nouzi. Ale často si už nedovedu vybavit barvy nebo vůně... Najednou už nevím, jestli jsem je vůbec vnímala. Vzpomínám si, že se mi často tajil dech, že jsem měla sevřené hrdlo – jiné dojmy zřejmě nemohly do mého nitra proniknout. Jistěže bych všechno mohla dodatečně uměle přizdobit orientální nádherou. Bylo by to však stejně neupřímné jako černobílý film, který později někdo koloroval.“

Hlavná hrdinka, vyrastá v netypicky liberálnej rodine, dostane sa jej vzdelania, má možnosť študovať a pracovať v zahraničí. Žije akoby medzi dvoma svetmi: nechce sa už zdať okúsenej slobody a nezávislosti, ale zároveň je pevne zakotvená i v tradičných rodinných štruktúrach povinností a záväzkov. Nafi Nassim popisuje svoje osobné peripetie po páde režimu v Afganistane koncom 70. rokov 20.

v matke vyburcuje netušené hrdinstvo – nemá na výber a za dobrodružných okolností pripraví synovo vyslobodenie a presun zvyšku rodiny do relatívneho bezpečia. Nafi Nassim neskôr pracuje aj v utečeneckom tábore v Pakistane. Vo finále sa snaží o vybudovanie novej existencie vo Francúzsku vrátane návratu k pôvodnej profesii zdravotnej sestry. Významným spôsobom sa naďalej medzinárodne angažuje v prospech demokratizácie svojej vlasti.

„Narodila jsem se v Kábulu, dnes ale žiji v Marseille. Je to jen důsledek náhody? A nebo je to snad historie, kdo určuje osudy miliónů uprchlíků a vyhání je z jejich domovů? Protože věřím v Boha a vždycky jsem měla důvěru v život, má pro mě můj příběh určitý smysl. Nejsem zoufalá. Exilem můj život nekončí.“

Tak či onak, práve beletria a literatúra faktu môžu „citlivým“ ukázať, že emigrácia je vždy (aj keď je záchranou holej existencie, i vtedy, keď je nepochybne „cestou za lepším“) nielen nádejou, ale aj obrovským individuálnym krížom, záťažou a trápením. Nehovoriac o tom, aké je ťažké integrovať sa do novej spoločnosti!

V slovenskom prostredí však predovšetkým treba prekonať absenciu informácií, analýz, monitoringu imigračného fenoménu a jeho dôsledkov. Legislatíva harmonizovaná s EÚ, silné zázemie mimovládnych organizácií, multikultúrne orientovaný ľudský potenciál, sloboda tlače, vrátane prevažujúceho mediálneho odmietania rasistických postojov, atraktivita „inakosti“, akcelerácia solidárnych a rešpektujúcich postojov najmä u mladšej generácie... To všetko dáva primárnu nádej, že v budúcnosti nepôjdeme cestou iracionálneho odmietania a xenofóbnych katastrofických projekcií.

Sylvia Porubánová

- Herbert Krieger
- Migration trends in an enlarged Europe
- Office for Official publications of the European Communities 2004
- 94 strán

- Zoë Jennyová
- Rýchly život
- Preklad Jarmila Šeligová
- Ikar 2004
- 118 strán
- 229 Sk

- Nafi Nassim
- Z Kábulu do Marseille
- Preklad Michaela Škultéty
- Volvox Globator 2003
- 187 strán
- 319 Sk

„Jaký smysl by měl život, kdyby nebyla žádná naděje?“

(Nafi Nassim)

Knihy o problematike imigrácie na Slovensku zúfalo chýbajú. Napokon (pokiaľ ide o túto oblasť) nechýbajú len knihy. Chýba predovšetkým oficiálny (solidárny a humanistický) postoj. Rozličné „pilieri“ zavaňujú xenofóbiou, miestami sú až fašizujúce (Cudzie nechceme, svoje si nedáme!). Samozrejme ani Slováci nie sú xenofóbni a priori. Mnohé obavy a odmietania pramenia z nedostatku skúseností a kontaktov s inými národmi, kultúrami – čo už (našťastie) všeobecne neplatí, najmä pre mladú generáciu.

Slovenská republika udeľuje najmenej azylov v Európe. Čudné v krajine, ktorá desaťročia emigrantov produkovala. Keď nastal čas reciprocitu, zavrie dvere... Ba čo viac – reprodukuje